Citace záznamu

Zdeňka Míchalová , Státní zámek Telč, reliéf Pluta, *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě* (online databáze), https://stuky.upce.cz/node/562, vyhledáno 29. 3. 2024.

Telč, zámek, celkový pohled na reliéf Pluta (Jana Waisserová, listopad 2014)

Státní zámek Telč, reliéf Pluta

Číslo záznamu: 562

Bližší určení díla: Figurální reliéf v exteriéru

Památkově chráněno, č. úskp: 15430/7-5249

Umístění: Jižní stěna starého paláce, zámecká zahrada

Datace: po roce 1572

Anotace

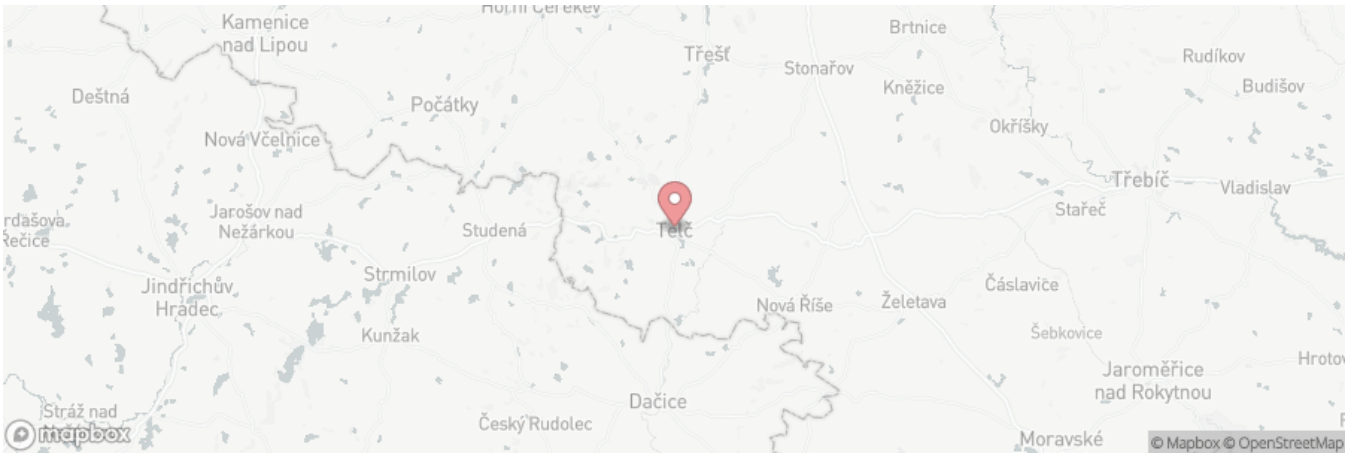
Exteriérový reliéf Plutonova spřežení umístěný na jižní stěně starého paláce telčského hradu vznikl patrně v 70. letech 16. století jako součást mnohovrstevnatého ikonografického programu zámecké zahrady. Dílo vystavené povětrnostním podmínkám prošlo od počátku 20. století několika rozsáhlými restaurátorskými zásahy. Naposledy byl reliéf komplexně restaurován v letech 2014–2015.

Abstract

The exterior relief of Pluto's quadriga placed on the southern wall of the old palace of Telč Castle was probably created in the 1570s as part of the complex iconographic programme of the castle garden. Exposed to the climatic conditions, the work has received several extensive restoration interventions since the beginning of the 20th century. Most recently, the relief was comprehensively restored in 2014–2015.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Kraj Vysočina	Jihlava (okres)	Telč	Telč

Ulice, čp. / č. o.	GPS
nám. Zachariáše z Hradce 1	49.185539870345, 15.452201767959

Technika štuku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Bílý římský štuk all'antica	Hydraulické vápno jako pojivo a písek střední hrubosti jako plnivo	bez úprav (původní (prokázané) barevné řešení) Původní povrch měl buď úpravu tenkou vrstvou bílého štuku s příměsí mramorové moučky, nebo byl povrch hnědo-okrový v barvě jádrové omítky připomínající vzhled přírodního kamene.	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Zámecká zahrada vznikala během 70. let 16. století, současně s výstavbou východního křídla hlavní zámecké arkády a výstavbou arkádové chodby i východního traktu vymezujících zahradu. Dataci těchto staveb spolehlivě určila dendrochronologická analýza (Bláha – Kyncl 2008, s. 105–109; Míchalová 2021). Reliéf Plutonova čtyřspřeží je situován v exteriéru telčského zámku, na jižní stěně starého paláce uvnitř zámecké zahrady. Původně bylo toto dílo zřejmě částečně chráněno před povětrnostními vlivy pavlačí v patře starého paláce, která navazovala na východní arkádu hlavního nádvoří. Ovšem pavlač zanikla zřejmě již při barokních úpravách zámku.
Bůh podsvětí je zpodoben s dvojzubcem v dynamické pozici na voze taženém čtyřmi vzpínajícími se koňmi. Dramatická scéna má předlohu v kompozici Cornelise Corta z roku 1565 z grafického cyklu ilustrujícího příběh Pluta a Proserpiny (pro určení předlohy viz Mach – Salava 2010). Vznik reliéfu lze datovat přibližně do první poloviny 70. let 16. století na základě souvislostí s výstavbou zahrady a vznikem dalších zahradních dekorací, především císařského erbu a výklenku s figurami Adama a Evy. Význam díla může souviset s jarními festivitami či divadelními představeními, jež se mohly v tomto specifickém vymezeném prostoru odehrávat (Waisser – Waisserová – Tišlová – Hečková 2020, s. 156). V kontextu dalších dochovaných i zaniklých dekorací v zámecké zahradě představuje Plutonovo čtyřspřeží mytologický ikonografický prvek doplňující díla zahrnující vladařskou reprezentaci i křesťanské motivy (viz Míchalová 2021).

PROJEKT RENESANČNÍ A MANÝRISTICKÉ ŠTUKATÉRSTVÍ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ PROGRAMU NAKI 2 MK ČR (DG18P02OVV005)

Historické zásahy / opravy

• okolo 1900: celoplošná rekonstrukce
• 1954–1956: Antonín Zeithammer a Ladislav Čepelák, restaurování a oprava, při níž došlo ke změně dvojzubce na trojzubec (poté bylo dílo ikonograficky určeno jako Neptun)
• 1980: Josef Dušek, František Häckel, Zdeněk Šejnost, restaurování
• 2014–2015: Jana Waisserová, restaurování

Literatura

Jiří Bláha – Tomáš Kyncl, Přínos dendrochronologie pro poznání stavebních památek města Telče, *Průzkumy Památek* XV, č. 2, 2008, s. 99–118.
Vlasta Kratinová – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Telč: historické město jižní Moravy*, Praha 1992, s. 99–100.
Pavel Mach – Jan Salava, Pán moří či podsvětí? Několik poznámek k pracím štukatéra a kameníka Antonia Melany na zámku v Telči v souvislosti s plánovaným restaurováním tzv. Reliéfu Poseidona či Neptuna, in: *Památky Vysočiny. Sborník NPÚ ÚOP v Telči 2008–2009*, Telč 2010, s. 237–245.
Pavel Mach – Jan Salava, Renesanční sídlo Zachariáše z Hradce na Telči v druhé polovině 16. století, *Zprávy památkové péče 72*, č. 4, 2012, s. 258–264.
Zdeňka Míchalová, Zámek Telč, in: Michal Konečný (ed.), *Na věčnou paměť, pro slávu a vážnost. Renesanční aristokratická sídla v Čechách a na Moravě ve správě Národního památkového ústavu*, Kroměříž 2017, s. 553–581.
Zdeňka Míchalová, Renesanční zahrada zámku v Telči, in: Jan Galeta – Ondřej Jakubec – Radka Nokkala Miltová – Tomáš Valeš (edd.), *Od dějin umění k uměleckému dílu. Cesty k porozumění vizuální kultuře*, Brno 2021, s. 57–64.
Renata Tišlová – Jana Waisserová – Pavel Waisser – Thomas Köberle, Italský renesanční štuk na zámku v Telči – materiálová charakteristika a jeho technologická rekonstrukce, in: *Acta Artis Academica. Sborník 5. mezioborové konference ALMA: Interpretace analýzy výtvarného umění v různých kontextech*, Praha 2014, s. 153–180.
Pavel Waisser – Jana Waisserová – Renata Tišlová – Petra Hečková, *Renesanční štuková díla zámku v Telči v kontextu dějin umění, technologie a restaurování,* Pardubice 2020, s. 155–195.

Prameny

Jiří Bláha, *Stavebně-historický průzkum, Zámek čp. 1, Náměstí Zachariáše z Hradce v Telči, textová část*, Telč 2013. Uloženo na NPÚ ÚOP v Telči.
Jana Waisserová, *Komplexní restaurátorský zásah na reliéfu Plutona, SZ Telč,* 2014. Uloženo na NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích.

Autoři záznamu

Zdeňka Míchalová

Datum poslední změny

23.2.2023

Fotodokumentace současného stavu

Zámek Telč, celkový pohled na reliéf Pluta (Jana Waisserová, listopad 2014)

Zámek Telč, detail koňského spřežení (Jana Waisserová, listopad 2014)

Zámek Telč, detail koňského spřežení (Jana Waisserová, listopad 2014)